

สิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการกับการพัฒนา คุณภาพชีวิตสร้างความเสมอภาคในสังคม: กรณีศึกษาชุมชนชาติพันธุ์ บนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงราย

Safe and Appropriate Facilities for the Elderly and the Disabled with the Development of the Quality of Life and Social Equality: A Case Study of Highland Ethnic Communities in Chiang Rai Province

ณัฐธิดา จุมปา (Natthida Chumpa)*

เพ็ญพัทธ์ ไชยนุรักษ์ (Penpak Chainurak)**

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐจัดบริการ การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก และรูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการภายใต้บริบทชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ รวม 73 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสังเกต และการสนทนากลุ่มย่อย ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) และสร้างข้อสรุปเพื่อหาคำตอบตามรายวัตถุประสงค์

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐจัดบริการให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการชุมชนชาติพันธุ์ ในสถานที่ราชการคือ ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา สถานีตำรวจ และโรงพยาบาล ในชุมชนจัดสร้างห้องน้ำและลานจอดรถขึ้นในศูนย์พัฒนาราชกรบนพื้นที่สูง และในบ้านที่พักอาศัยมีการปรับปรุงบ้านที่พักอาศัยและห้องน้ำสำหรับผู้พิการ

การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยของผู้สูงอายุและผู้พิการในสถานที่ราชการ โรงพยาบาลอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การใช้ประโยชน์สิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐจัดบริการมากที่สุด คือ ห้องน้ำ ทางลาด และบันได ในชุมชนสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขึ้น ณ ศูนย์พัฒนาราชกรบนพื้นที่สูง ผู้สูงอายุและผู้พิการมีโอกาสในการเข้าถึงน้อยมาก การใช้ประโยชน์ไม่เป็นไปตาม

* อาจารย์ประจำวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Lecturer, International College, Chiang Rai Rajabhat University, Thailand E-mail: lee.natthida@gmail.com,
Telephone: 66 82 190 0605

** นักวิชาการศึกษา วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย,

Educator, International College, Chiang Rai Rajabhat University, Thailand. Email: nok_penpak@hotmail.com,
Telephone: 66 90 321 9947

วัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของหน่วยงาน และในบ้านที่พักอาศัย มีการปรับปรุงบ้านให้เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้พิการโดยให้ผู้พิการเป็นผู้เลือกรูปแบบบ้านและห้องน้ำที่จะปรับปรุงภายใต้งบประมาณที่กำหนด

รูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุและผู้พิการภายใต้บริบทชุมชนชาติพันธุ์ ในสถานที่ราชการมีการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบถ้วนตามกฎหมายกระทรวง เรื่อง การกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 และพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 แต่ควรมีการดูแลรักษาให้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เน้นความสำคัญในการเข้าถึงการใช้งาน จัดเจ้าหน้าที่เพื่อให้บริการ การประชาสัมพันธ์การใช้งานที่ถูกต้องเหมาะสมและสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำหรือแบ่งแยกในการอยู่ร่วมกัน ในชุมชนควรจัดสร้างขึ้นในสถานที่เป็นศูนย์รวมการทำกิจกรรม และในบ้านที่พักอาศัยควรให้ความสำคัญในประเด็น ห้องน้ำ ทางลาดเชื่อมระหว่างห้องน้ำและตัวบ้าน ที่นอน อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก และการแนะนำการใช้งาน

คำสำคัญ : สิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเสมอภาค

Abstract

This qualitative research is aimed to explore the pattern of the Facilities that the government provided, their accessibility, and their design for the elderly and the disabled persons under the context of highland ethnic communities in Chiang Rai Province. The 73 sampling population including the aged persons; disable persons; caregivers; community leaders; and officials from the local administrative organizations and governments were selected from the key informants by purposive sampling method. Data were collected by in-depth interviews by structured interviews, observations, and focus group discussions. The Analytic Induction was also used to analyze the data, then conclusions were drawn for each objective.

The findings revealed that for the elderly and disable persons living in the ethnic communities, the pattern of the Facilities government provided was limited in the government compounds including the provincial halls, district offices, offices of the local administrative organizations, educational institutions, police stations, and hospitals. In the community, toilets and car parks were built in the compounds of the Highland People Development Center. The residence units, including living areas and restrooms, had been properly renovated for the disabled persons. From the aspect of the accessibility on the safe and appropriate Facilities in the government compounds; district hospitals; sub-district health promoting hospitals; and local administrative organizations, the most usability on the Facilities were the restrooms, ramps, and stairways. In the communities, the aged persons and disabled persons had rarely access or use universal designed facilitation at the Highland People Development Center brought no fulfillment of the objectives and intention of the agency. Also, residences had been renovated under the light budget in order

to bring the suitability and safety for the disabled persons who would rather choose the style of the house and bathroom of their own.

For the elderly and the disabled persons under the context of ethnic communities, the safe and appropriate Facilities in the government compounds were completely built to meet the requirements by the Ministerial Regulations: the Specification of the Facilities of Building for Disable Persons and Aged Persons, B.E. 2548 (2005), and the Building Code B.E. 2522 (1979), but these should be maintained for effective application, emphasizing the importance of accessibility for usability, providing good services and proper advices as well as creating comprehension with the communities, in order to decrease the difference or discrimination in coexistence. Moreover, the built Facilities in the communities, especially in the co-activity space, and residences should be emphasized on the toilets, transitional ramps connection the toilets to the houses, beds with proper equipment and usability manuals.

Keywords: Facilities, development of the quality of life, equality

บทนำ

ประเทศไทยอยู่ในภาวะการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่มีแต่จะมุ่งไปสู่สังคมผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น จำนวนประชากรไทยปัจจุบันรวมทั้งสิ้น 65,323,000 คน ในจำนวนนี้มีผู้สูงอายุทั้งหมด 10,783,000 คน (ร้อยละ 16.51) และในระหว่างปี พ.ศ. 2567-2572 ประเทศไทยจะมีประชากรผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 25 หรือประมาณ 16 ล้านคนของประชากรทั้งหมดของประเทศที่มีอายุเฉลี่ย 65 ปีขึ้นไป ทั้งนี้ยังพบว่าในจำนวนนี้มีผู้พิการกว่า 1.1 ล้านคน องค์การสหประชาชาติ (UN) กำหนดว่าประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เกินร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปี มากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) (www.stou.ac.th) การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุและผู้พิการในอัตราที่รวดเร็วของสังคมไทย ส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจ การจ้างงาน การจัดสรรทรัพยากรทางสุขภาพ และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ แม้ว่าปัจจุบันจะมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยแต่ก็ยังไม่มีความเท่าเทียมกันในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มคนบางกลุ่ม จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าว ทำให้สังคมไทยมีระยะเวลาสั้นในการเตรียมการรองรับการดูแลผู้สูงอายุให้ดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาทปลอดภัยไม่นำไปสู่การเป็นผู้พิการและผู้พิการก็ต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขสามารถใช้ผลิตภัณฑ์ บริการของรัฐและสาธารณะได้อย่างเท่าเทียมกัน (พรวิฑู โคว์คชาภรณ์, 2557: 1)

แนวคิดสิ่งอำนวยความสะดวกเกิดขึ้นครั้งแรกในสหรัฐอเมริกา จากการเพิ่มขึ้นของผู้พิการและสิ่งของเครื่องใช้ที่มีอยู่ก็เป็นอุปสรรคสำหรับคนเหล่านั้น ในปี ค.ศ. 1990 สมาคมมาตรฐานแห่งชาติของสหรัฐอเมริกาจึงได้ออกกฎหมายคนพิการ (The American Disabilities Act) ขึ้น เพื่อกำจัดอุปสรรคต่อคนพิการโดยรับรองสิทธิของคนพิการให้ทัดเทียมกับคนทั่วไป แต่กฎหมายนี้ยังใช้ไม่ได้กับสินค้าหรือบริการทุกอย่าง Ronald L. Mace ศาสตราจารย์มหาวิทยาลัยนอร์ทแคโรไลนา ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นคนพิการได้เริ่มต้น ทดลอง ออกแบบ

ดัดแปลงของใช้ส่วนตัวของตนเอง จากนั้นนำหลักการนี้มาใช้สำหรับการพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับคนพิการ และต่อยอดจนเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อคนทั้งมวล โดยเน้นความทัดเทียมของบุคคลทุกคนที่สามารถใช้ผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ออกแบบอย่างเดียวกันได้ อันจะเป็นส่วนช่วยลดความแปลกแยกแตกต่างของบุคคลในสังคม สำหรับประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับออกมา เช่นกฎกระทรวง เรื่อง กำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 และพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 เป็นต้น ซึ่งมีผลบังคับใช้ให้การออกแบบสร้างทำตึกอาคาร และสถานที่สาธารณะทุกแห่งจะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกคือต้องจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับคนพิการและผู้สูงอายุด้วยแล้วเช่นกันกับกติกาโลก (พรวิฑู โคว์คชาภรณ์, 2557: 2-3)

จังหวัดเชียงรายมีการดำเนินโครงการตามนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกคือ จัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกตามแนวคิดสิ่งอำนวยความสะดวกครอบคลุมสถานที่ราชการในจังหวัดเชียงราย 5 แห่ง ได้แก่ ศาลากลาง โรงพยาบาล ที่ว่าการอำเภอ สถานีตำรวจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง รวมถึงนโยบายเร่งด่วนของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงรายที่มุ่งแก้ไขปัญหาค่าเตรียมความพร้อมรองรับสังคมผู้สูงอายุ การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการและนโยบายเร่งด่วนด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย ผู้สูงอายุและผู้พิการตามแนวคิดสิ่งอำนวยความสะดวก ทั้งนี้จังหวัดเชียงรายยังมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่กระจายอยู่ทุกอำเภอ โดยอำเภอที่มีกลุ่มชาติพันธุ์มากที่สุดสามอันดับแรกคือ อำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่สรวย และอำเภอเมืองเชียงราย และจำนวนสถิติผู้สูงอายุและผู้พิการที่มีมากที่สุดสามอันดับแรก คืออำเภอเมืองเชียงราย อำเภอแม่สรวย และอำเภอแม่ฟ้าหลวง ดังสถิติตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สถิติผู้สูงอายุและผู้พิการสามอันดับแรกในพื้นที่จังหวัดเชียงราย

อำเภอ	ผู้สูงอายุ (คน)	ผู้พิการ (คน)	รวมจำนวน (คน)
อำเภอเมืองเชียงราย	34,829	5,632	40,461
อำเภอแม่สรวย	10,188	2,688	12,876
อำเภอแม่ฟ้าหลวง	3,615	841	4,456
รวมทั้งสิ้น	48,632	9,161	57,793

ที่มา: สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงราย, 2560.

การจัดบริการตามแนวคิดสิ่งอำนวยความสะดวกของรัฐตามนโยบายการพัฒนาประเทศจะมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน (Equality) ตามหลักสากลไม่แบ่งแยกและเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมและเป็นมิตรกับคนทั้งมวล (Friendly Design) เพื่อให้คนทุกเพศทุกวัย ทุกสภาพร่างกาย ทุกเชื้อชาติศาสนา สามารถเข้าถึง ได้ใช้ประโยชน์ใช้ บริการได้โดยสะดวกปลอดภัย ทันสมัย เป็นธรรม ทั้งถึงและเท่าเทียม จะต้องครอบคลุมชุมชนชายขอบที่เป็นชุมชนชาติพันธุ์ที่จะต้องได้รับการบริการและสวัสดิการของรัฐอย่างทัดเทียมกับประชาชนในพื้นที่ราบ การศึกษาถึงการ จัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงรายว่ามีอะไรบ้าง มีความเหมาะสม ปลอดภัย สามารถเข้าถึงบริการ ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุและผู้พิการใน

ชุมชนชาติพันธุ์อย่างไร รวมถึงรูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่ปลอดภัยและเหมาะสมกับผู้สูงอายุและผู้พิการ ภายใต้บริบทของชุมชนชาติพันธุ์ควรเป็นอย่างไร เพื่อให้ผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์เข้าถึงการใช้ประโยชน์และสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและผู้พิการและสร้างความเสมอภาคในสังคมได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐจัดบริการให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย
3. เพื่อหารูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุและผู้พิการภายใต้บริบทชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย

วิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview) แบบสังเกต และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ผู้สูงอายุในชุมชนชาติพันธุ์ในเขตอำเภอเมืองเชียงราย จำนวน 34,829 คน อำเภอแม่สรวย จำนวน 10,188 คน และอำเภอแม่ฟ้าหลวง จำนวน 3,615 คน รวม 48,632 คน

ผู้พิการในเขตอำเภอเมือง จำนวน 5,632 คน อำเภอแม่สรวย จำนวน 2,688 คน และอำเภอแม่ฟ้าหลวง จำนวน 841 คน รวม 9,161 คน รวมผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์จังหวัดเชียงรายในเขตอำเภอเมืองเชียงราย อำเภอแม่สรวย และอำเภอแม่ฟ้าหลวง จำนวนทั้งสิ้น 57,793 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างรวม 73 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้วิจรณ์ญาณของผู้วิจัย สามารถจำแนกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ผู้สูงอายุ ที่เป็นประธานและ/หรือแกนนำกลุ่มผู้สูงอายุในแต่ละอำเภอและสมาชิกกลุ่ม 3 อำเภอๆ ละ 7 คน รวม 21 คน
2. ผู้พิการ ที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้พิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 อำเภอๆ ละ 3 คน รวม 9 คน
3. ครอบครัวของผู้สูงอายุ จำนวน 21 ครอบครัว และครอบครัวผู้พิการ จำนวน 9 ครอบครัว รวม 30 คน
4. ผู้นำชุมชน จำนวน 6 คน
5. ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ดังนี้

1) ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ เพื่อศึกษารูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐจัดบริการให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย

2) ผู้สูงอายุและผู้พิการและครอบครัวผู้ดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการเพื่อศึกษาการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย

2. การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) กับตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ และผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชน เพื่อหารูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการจัดเก็บข้อมูล ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research)

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview) แบบสังเกต และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยที่ผ่านการปฐมนิเทศจะเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูล ณ แหล่งข้อมูลและตรวจเช็คข้อมูลให้สมบูรณ์ทุกฉบับ

3. นำแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน พร้อมทั้งเปรียบเทียบกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป โดยก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)

4. เมื่อนักวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้วจะนำข้อมูลทั้งหมดกลับไปในชุมชนเพื่อตรวจสอบข้อมูลก่อนนำมาเขียนรายงานการวิจัย

การวิเคราะห์และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำการแจกแจงและจัดกลุ่มข้อมูลโดยข้อมูลที่ได้จากเอกสารใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อย ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) และสร้างข้อสรุปเพื่อหาคำตอบตามรายวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานชุมชนชาติพันธุ์ที่มีผู้สูงอายุและผู้พิการในจังหวัดเชียงราย

ชุมชนชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงราย ส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขา บางพื้นที่ไม่มีใบอนุญาตในการถือครองที่ดินส่งผลต่อการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่จะอำนวยความสะดวกให้กับคนในชุมชน การสร้างบ้านที่พักอาศัยส่วนใหญ่สร้างอยู่ตามเชิงเขา ตั้งบ้านเรือนบนที่ดินที่ค่อนข้างเรียบ ห้องน้ำส่วนใหญ่มักจะถูกจัดสร้างขึ้นนอกตัวบ้านประมาณ 50-100 เมตร ใช้ส้วมซึม (นึ่งยอง) ทางเดินระหว่างตัวบ้านไปยังห้องน้ำมีลักษณะลาดชันเป็นพื้นดิน เมื่อมีฝนตกลงมาจะทำให้ทางเดินค่อนข้างลื่น ที่นอนส่วนใหญ่นิยมนอนติดพื้น ผู้สูงอายุและผู้พิการของชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในบ้านและบริเวณบ้าน ผู้ที่ยังพอมิแรงก็จะออกไปหาของป่า

หรือไปทำไร่ บุตรหลานนิยมไปทำงานต่างถิ่น ในชุมชนส่วนใหญ่มีผู้สูงอายุ ผู้พิการ และเด็ก ทำให้ในหลายชุมชนมีผู้สูงอายุประสบอุบัติเหตุลื่นล้ม นำไปสู่การเป็นผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองหรือพิการ การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมจะเป็นแนวทางในการป้องกันให้ผู้สูงอายุและผู้พิการสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปลอดภัยปราศจากการพึ่งพิงหรือพึ่งพิงผู้อื่นน้อยที่สุด

อำเภอที่มีชุมชนชาติพันธุ์มากที่สุด 3 อันดับแรกในจังหวัดเชียงราย คือ อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอแม่สรวย และอำเภอแม่ฟ้าหลวง สถิติผู้สูงอายุและผู้พิการในจังหวัดเชียงราย ในระดับอำเภอ อำเภอที่มีผู้สูงอายุและผู้พิการมากที่สุด คือ อำเภอแม่สรวย จำนวน 5,388 คน รองลงมาคือ อำเภอแม่ฟ้าหลวง จำนวน 4,089 คน และอำเภอเมืองเชียงราย จำนวน 3,597 คน ตามลำดับ ทั้งนี้ ในระดับตำบล ชุมชนชาติพันธุ์ที่มีผู้สูงอายุและผู้พิการมากที่สุดสามลำดับแรก คือ ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวยจำนวน 2,841 คน รองลงมาคือ ตำบลแม่ยาว อำเภอเมืองเชียงราย จำนวน 2,086 คน และตำบลแม่สองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จำนวน 1,779 คน ตามลำดับ

1. ข้อมูลชุมชนชาติพันธุ์ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ตำบลที่มีผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์มากที่สุดคือ ตำบลท่าก้อ ประกอบด้วยคนพื้นเมือง (ไทยล้านนา) และกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายกลุ่ม ได้แก่ ชาติพันธุ์อาข่า อีวเมี่ยน ลาหู่ (ลาหู่แดง ลาหู่ดำ) กระเหรี่ยง (ปกากะญอ) และจีน รวมทั้งหมด 27 หมู่บ้าน โดยมีหมู่บ้านที่เป็นชุมชนชาติพันธุ์จำนวน 11 หมู่บ้าน

2. ข้อมูลชุมชนชาติพันธุ์ตำบลแม่ยาว อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย

ตำบลที่มีผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์ มากที่สุดคือ ตำบลแม่ยาว ประกอบด้วยคนพื้นเมือง (ไทยล้านนา) และกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายกลุ่ม ได้แก่ ชาติพันธุ์อาข่า ลาหู่ กระเหรี่ยง อีวเมี่ยน ม้ง และไทยใหญ่ รวมทั้งหมด 18 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านที่เป็นชุมชนชาติพันธุ์ จำนวน 11 หมู่บ้าน

3. ข้อมูลชุมชนชาติพันธุ์ตำบลแม่สองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ตำบลที่มีผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์มากที่สุดคือ ตำบลแม่สองใน ประกอบด้วย 27 หมู่บ้าน เป็นคนพื้นเมือง (ไทยล้านนา) และกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายกลุ่ม ได้แก่ ลาหู่ อาข่า อีวเมี่ยน ลีซู ไทยใหญ่ และจีนฮ่อ

2. รูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐจัดบริการให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย

นโยบายหรือโครงการที่รัฐจัดบริการให้ผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์ ส่วนใหญ่อิงตามนโยบายของรัฐบาล โดยโครงการที่รัฐจัดให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์คือ โครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและผู้พิการ โครงการสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่กระจายในบางพื้นที่ ซึ่งโครงการดังกล่าวให้การสงเคราะห์ผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เช่น เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นการให้การช่วยเหลือในรูปการสงเคราะห์ด้านที่อยู่อาศัย เช่น การซ่อมแซม การปรับปรุงบ้านที่อยู่อาศัยให้สามารถอยู่ได้ เนื่องจากจำนวนเงินที่ให้การช่วยเหลือไม่เกิน 20,000 บาทต่อราย จึงเป็นการช่วยเหลือได้เพียงความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชีวิต ไม่ได้มีเป็นการออกแบบการสงเคราะห์ช่วยเหลือที่มุ่งเน้นในรูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับความต้องการหรือเพื่อความปลอดภัยของผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชน

การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่ปลอดภัยและเหมาะสมกับผู้สูงอายุและผู้พิการจึงเป็นเพียงหลักการของการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุและผู้พิการ แต่บนฐานชุมชนชาติพันธุ์การมีที่อยู่อาศัยและสิ่งจำเป็นพื้นฐานของผู้สูงอายุและผู้พิการ เช่น ไม้เท้า รถเข็น มีความจำเป็นมากกว่าการที่จะพัฒนาสิ่งแวดล้อมและที่อยู่อาศัยตามหลักการของการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวก

รูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐจัดบริการให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย จัดขึ้นในสถานที่ราชการ ในชุมชน และในบ้านที่พักอาศัย ดังนี้

1. รูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐจัดบริการในสถานที่ราชการ

สิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐกำหนดให้สร้างขึ้นเพื่อรองรับผู้สูงอายุและผู้พิการตามกฎหมายกระทรวง เรื่อง การกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 และพระราชบัญญัติ ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 หน่วยงานราชการตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2552 ได้แก่ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเขต ที่ทำการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนจังหวัดส่วนตำบล สำนักงานเทศบาลนคร เมือง ตำบล และเมืองพัทยา) สถาบันการศึกษาและสถานีดารวจ จะต้องจัดให้มี สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน 5 ประการ คือ 1) ที่จอดรถ 2) ทางลาด 3) ป้ายและสัญลักษณ์ 4) บริการข้อมูล และ 5) ห้องน้ำ

และสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐสร้างขึ้นในโรงพยาบาลจะต้องจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคาร ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามกฎหมายกระทรวง พ.ศ. 2548 ดังนี้ 1) ป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวก 2) ทางลาดและลิฟต์ 3) บันได 4) ที่จอดรถ 5) ทางเข้าอาคาร ทางเดินระหว่างอาคาร และทางเชื่อมระหว่างอาคาร 6) ประตู 7) ห้องส้วม 8) พื้นผิวต่างสัมผัส และ 9) หอประชุม

รูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐจัดบริการให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการในสถานที่ราชการมีการก่อสร้างให้ครบตามกฎหมาย พ.ศ. 2548 แต่บางพื้นที่ที่ดำเนินการก่อสร้างอาคารก่อนปี พ.ศ. 2548 รูปแบบของการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกจึงมีรูปแบบไม่เป็นตามมาตรฐานที่กำหนด เช่น ทางลาดมีความชันเกินไป ผู้สูงอายุและผู้พิการไม่สามารถใช้งานได้ด้วยตัวเอง การสร้างห้องน้ำไม่มีการปรับพื้นผิวทางเดินให้เกิดความสะดวกแก่ผู้ใช้งาน เป็นต้น

2. รูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐจัดบริการในชุมชน

ชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงส่วนใหญ่มีข้อจำกัดด้านสถานที่จัดกิจกรรม เช่น สถานที่ประชุม สถานที่ทำกิจกรรม สถานที่จัดพิธีกรรม สถานที่จัดงานแต่งงาน ฯลฯ ที่เห็นเด่นชัดมากที่สุดคือ กิจกรรมการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและผู้พิการ กิจกรรมทางศาสนา และการประชุมหมู่บ้าน เป็นต้น

ปัจจุบันชุมชนชาติพันธุ์ยังประสบปัญหาสถานที่ในการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและผู้พิการ ใช้บ้านของผู้นำชุมชน ร้านค้าของคนในชุมชน สถานที่จัดพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น ซึ่งสถานที่เหล่านี้ยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้บริการผู้สูงอายุและผู้พิการ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและผู้พิการใช้ทางเลือกในการจ่ายเบี้ยยังชีพผ่านบัญชีธนาคาร แต่มักจะมีปัญหาตามมาคือ ผู้สูงอายุและผู้พิการบางคนเสียชีวิตไปแล้วแต่ไม่มีการแจ้งจากบุตรหลาน ทำให้มีการโอนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและผู้พิการอย่าง

ต่อเนื่อง เมื่อมีการตรวจสอบต้องมีการเรียกเก็บเงินคืนจากบุตรหลาน ปัญหาเบียดบังชีพผู้สูงอายุและผู้พิการไม่ได้รับเงินเต็มจำนวนเนื่องจากไม่สามารถไปทำการเบิกถอนเองได้ต้องอาศัยบุตรหลานหรือเพื่อนบ้าน

ดังนั้น ในชุมชนสถานที่เป็นศูนย์รวมการจัดกิจกรรม เช่น ศาลาประชาคม สถานที่จัดกิจกรรมทางศาสนา หรือแม้กระทั่งบ้านของผู้สูงอายุ ควรมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับการใช้บริการของผู้สูงอายุและผู้พิการ เช่น ห้องน้ำ รถเข็น ไม้เท้าช่วยพยุงเดิน (Walker) ทางลาด ไว้บริการอำนวยความสะดวกในการมาร่วมกิจกรรม จะทำให้ผู้สูงอายุและผู้พิการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคนในชุมชนช่วยเหลือตนเองได้ ไม่รู้สึกแบ่งแยกและสามารถอยู่ร่วมกับคนในชุมชนได้โดยพึ่งพิงผู้อื่นน้อยที่สุดอันเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสร้างความเสมอภาคในสังคม

รูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐจัดบริการให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย ทั้งตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย ตำบลแม่ยาว อำเภอเมืองเชียงราย และตำบลแม่สลองในอำเภอแม่ฟ้าหลวง ณ เขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง โดยได้รับงบประมาณจากกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการตามโครงการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนต้นแบบแก่ผู้พิการและผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย โดยรูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่ก่อสร้างมีเพียงห้องน้ำและลานจอดรถเท่านั้น

3. รูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐจัดบริการบ้านที่พักอาศัย

รูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐจัดบริการให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการในบ้านที่พักอาศัยชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย ในตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย ตำบลแม่ยาว อำเภอเมืองเชียงราย จะเป็นการให้การสงเคราะห์ผู้พิการ โดยได้รับงบประมาณจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงราย ผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลและจะเป็นผู้ดำเนินการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้กับผู้พิการหลังๆ ละ 20,000 บาท ซึ่งเป็นการช่วยเหลือด้านการปรับปรุงสภาพที่พักอาศัยและการปรับปรุงห้องน้ำ ส่วนตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง ปัจจุบันยังไม่ปรากฏการได้รับความช่วยเหลือการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้านที่พักอาศัยจากหน่วยงานภาครัฐ

3. การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย

การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐจัดบริการให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์ในสถานที่ราชการของทั้ง 3 ตำบล ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นศูนย์พัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูงในชุมชน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้วิจัยแบ่งการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ในสถานที่ราชการ ในชุมชน และบ้านที่พักอาศัย

1. ในสถานที่ราชการ ผู้สูงอายุและผู้พิการสามารถเข้าถึงการใช้บริการเมื่อมีการไปติดต่อราชการและการเข้าร่วมโครงการอบรมต่างๆ เนื่องจากในสถานที่ราชการไม่ว่าจะเป็นโรงพยาบาลอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้สูงอายุและผู้พิการสามารถเข้าถึงและเป็นประโยชน์อย่างมาก แต่ผู้สูงอายุและผู้พิการยังขาดความรู้ในวิธีการใช้งานที่ถูกต้องและเหมาะสมประกอบกับในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หรือโรงพยาบาลชุมชนยังขาดบุคลากรในการเข้าดูแลให้คำแนะนำการใช้งานอย่างใกล้ชิด จึงทำให้การใช้ประโยชน์ไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลท่าก้อ และเทศบาลตำบลแม่ยาว มีศูนย์บริการผู้สูงอายุและผู้พิการและมีการจัดเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำการใช้บริการ แต่เนื่องจากชุมชนอยู่ห่างจากสถานที่ราชการจึงทำให้การมาติดต่อราชการเป็นไปค่อนข้างน้อย การใช้ห้องน้ำสาธารณะที่เป็นรูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นเรื่องใหม่ที่ค่อนข้างไกลตัว กลัว ไม่กล้า และไม่รู้ว่าวิธีใช้งาน จึงทำให้ผู้สูงอายุและผู้พิการของชุมชนชาติพันธุ์เลือกที่จะใช้บริการห้องน้ำในรูปแบบเดิม คือ ห้องน้ำแบบส้วมซึม ส่วนพื้นที่ตำบลแม่สองใน มีเพียงห้องน้ำ ทางลาด และบันได ซึ่งรูปแบบยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดและยังไม่เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุและผู้พิการ ประกอบกับโอกาสในการใช้บริการของผู้สูงอายุและผู้พิการในองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นมีน้อยมาก เนื่องจากไม่มีกิจกรรมในการเข้าไปในองค์การบริหารส่วนตำบล และกิจกรรมการจ่ายเบี้ยยังชีพที่ใช้ระบบการโอนเข้าบัญชี จึงทำให้พันธกิจและนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สองในด้านการสร้างและบริการให้ผู้สูงอายุและผู้พิการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยนั้นเป็นนโยบายรอง

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าก้อ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สองใน เทศบาลตำบลแม่ยาว มีรูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่ค่อนข้างแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับนโยบายและการให้ความสำคัญของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน ดังจะเห็นได้จากองค์การบริหารส่วนตำบลท่าก้อและเทศบาลตำบลแม่ยาวมีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้มาตรฐาน มีความเหมาะสมและปลอดภัย มีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำการใช้งาน ประชาสัมพันธ์การใช้งานสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการ และดูแลความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น ส่งผลต่อการเข้าถึงการใช้บริการ เนื่องจากแนวคิด หลักการและองค์ประกอบของสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นเรื่องใหม่ และชาวบ้านส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจในหลักการของสิ่งอำนวยความสะดวกว่าเป็นเรื่องของคนเฉพาะกลุ่ม เช่น ห้องน้ำสาธารณะที่รัฐจัดบริการนั้นบริการให้เฉพาะผู้สูงอายุและผู้พิการเท่านั้น ส่งผลให้ผู้สูงอายุและผู้พิการกลัว ไม่กล้าในการที่จะเข้าไปใช้บริการเนื่องจากเกิดความรู้สึกแปลกแยก

2. ในชุมชน ภาครัฐได้สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขึ้น ณ ศูนย์พัฒนาราชภรณ์บนพื้นที่สูงในชุมชน แต่พบว่า ผู้ใช้บริการศูนย์พัฒนาราชภรณ์บนพื้นที่สูงในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนไม่ค่อยไปใช้บริการ โอกาสในการเข้าถึงน้อยมาก ด้วยวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ผู้สูงอายุและผู้พิการมักใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่แต่ในบ้านหรือผู้ที่ยังสามารถไปไหนมาไหนได้ก็จะไปทำไร่ทำสวน ไม่นิยมหรือให้ความสำคัญกับการไปใช้บริการห้องน้ำในที่สาธารณะ อีกทั้งวิธีการใช้ห้องน้ำโดยปกติของชาวบ้านชุมชนชาติพันธุ์นิยมใช้ห้องน้ำแบบส้วมซึม แต่ในศูนย์ห้องน้ำที่รัฐจัดให้ตามหลักสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นห้องน้ำแบบชักโครก ดังนั้น ด้วยความเคยชินจึงไม่นิยม ประกอบกับไม่รู้วิธีการใช้ห้องน้ำแบบชักโครก ดังนั้นสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐจัดบริการในศูนย์พัฒนาราชภรณ์บนพื้นที่สูงในชุมชน ผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์ยังไม่สามารถเข้าถึงและใช้ให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของหน่วยงานอย่างแท้จริง

3. ในบ้านที่พักอาศัย ผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์ได้รับงบประมาณจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงรายเพื่อปรับปรุงบ้านที่พักอาศัยและห้องน้ำ หลังละ 20,000 บาท ซึ่งเป็นการปรับปรุงบ้านให้เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้พิการ โดยให้ผู้พิการเป็นผู้เลือกรูปแบบบ้านและห้องน้ำที่จะปรับปรุงภายใต้งบประมาณที่กำหนด ซึ่งส่วนใหญ่แล้วผู้พิการจะเลือกปรับปรุงบ้านและห้องน้ำโดยเน้นให้อยู่ได้

สร้างตามความจำเป็นพื้นฐานเนื่องจากความเคยชินในการดำรงชีวิตและงบประมาณที่รัฐบาลสนับสนุนไม่เพียงพอต่อการจัดสร้างให้ครอบคลุมตามรูปแบบของสิ่งอำนวยความสะดวกที่ถูกต้อง เหมาะสมและปลอดภัย

อภิปรายผล

1. จากนโยบายรัฐด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการในปัจจุบันนั้น หน่วยงานราชการต่างๆ ต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวง (2548: 4-19) ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้ออกกฎกระทรวงตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543 ได้กำหนดให้รัฐจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชราไว้ในอาคารที่ทำการของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ สถานศึกษา โรงพยาบาล สถานพยาบาล ศูนย์บริการสาธารณสุข สถานีอนามัย หอสมุด พิพิธภัณฑ์ของรัฐ และสถานี่ชนสงฆ์มวชนที่มีพื้นที่ส่วนใดของอาคารที่เปิดให้บริการแก่บุคคลทั่วไปเกิน 300 ตารางเมตร รวมถึงสำนักงาน โรงมหรสพ โรงแรม หอประชุม สนามกีฬา ศูนย์การค้า ห้างสรรพสินค้าประเภทต่าง ๆ ที่มีพื้นที่ของอาคารที่เปิดให้บริการแก่บุคคลทั่วไปเกิน 2,000 ตารางเมตร ต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา ตามกฎกระทรวง ประกอบด้วย (1) ป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวก (2) ทางลาดและลิฟต์ (3) บันได (4) ที่จอดรถ (5) ทางเข้าอาคาร ทางเดินระหว่างอาคาร และทางเชื่อมระหว่างอาคาร (6) ประตู (7) ห้องส้วม (8) พื้นผิวต่างสัมผัส และ (9) โรงมหรสพ หอประชุม และโรงแรม และหน่วยงานราชการตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2552 ได้แก่ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเขต ที่ทำการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนจังหวัด ส่วนตำบล สำนักงานเทศบาลนคร เมือง ตำบล และเมืองพัทยา) สถาบันการศึกษาและสถานี่ตำรวจ จะต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน 5 ประการ คือ (1) ที่จอดรถ (2) ทางลาด (3) ป้ายและสัญลักษณ์ (4) บริการข้อมูล และ (5) ห้องน้ำ

จากผลการวิจัยพบว่า ในสถานที่ราชการ ตามกฎกระทรวงกำหนดได้แก่ โรงพยาบาล สถานพยาบาล ศูนย์บริการสาธารณสุข สถานีอนามัย อาคารที่ทำการของราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การของรัฐสถานศึกษา หอสมุดและพิพิธภัณฑ์สถานของรัฐ สถานี่ชนสงฆ์มวชน รวมถึงสำนักงาน โรงมหรสพ โรงแรม หอประชุมสนามกีฬาศูนย์การค้า ห้างสรรพสินค้าประเภทต่างๆ นั้น รัฐมีการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับรองรับผู้สูงอายุและผู้พิการครบทั้ง 9 องค์ประกอบ และหน่วยงานราชการตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2552 ได้แก่ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเขต ที่ทำการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนจังหวัด ส่วนตำบล สำนักงานเทศบาลนคร เมือง ตำบล และเมืองพัทยา) สถาบันการศึกษาและสถานี่ตำรวจ จะต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน 5 องค์ประกอบ มีการจัดงบประมาณสนับสนุนการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำและที่จอดรถไว้ ณ สถานที่ราชการในชุมชน รวมถึงงบประมาณที่สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและผู้พิการโดยผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงบ้านที่อยู่อาศัยและห้องน้ำแก่ผู้พิการในชุมชนนั้น ผู้วิจัยมีประเด็นในการอภิปราย ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจของประชาชน ยังมีความเข้าใจว่าสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐจัดบริการนั้น เพื่อบริการสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการเท่านั้น ซึ่งเป็นประเด็นความคิดที่สร้างความแตกต่าง ส่งผลต่อการแบ่งแยกระหว่างคนปกติกับผู้สูงอายุและผู้พิการ มีความขัดแย้งกับแนวคิดของสิ่งอำนวยความสะดวกที่ ภาณุวัฒน์ ปลั่งกลาง (2555: 8-10) ได้นำเสนอแนวคิดด้านการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล (Universal design) ว่าเป็นแนวทางการออกแบบสิ่งแวดล้อม การสร้างสถานที่และสิ่งของต่างๆ เพื่อให้ทุกคนที่อยู่ในสังคมสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่และเท่าเทียมกัน โดยไม่ต้องออกแบบดัดแปลงพิเศษหรือเฉพาะเจาะจงเพื่อบุคคลกลุ่มใดโดยเฉพาะ ดังแนวคิดในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่ต้องออกแบบเพื่อความเสมอภาค (Equitable Use) ต้องใช้งานได้กับทุกคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกันไม่มีการแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติ ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานของ สัญชัย สันติเวช และนิรฉัตร ทองปอง. (2560: 1366-1367). ในเรื่องการใช้ห้องส้วมสาธารณะสำหรับผู้พิการที่คนทั่วไปมักเข้าใจว่าใช้ได้เพียงผู้พิการและผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ความเป็นจริงแล้วคนทั่วไปก็สามารถเข้าไปใช้งานได้ เพียงแต่หากมีผู้พิการกำลังเข้าใช้งานเราต้องหลีกเลี่ยงให้ผู้พิการหรือผู้สูงอายุเข้าก่อนซึ่งเป็นไปตามหลักการและแนวคิดของ “Universal Design” ที่แสดงถึงการไม่แบ่งแยก ความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

ดังนั้น การสร้างความเข้าใจถึงแนวคิดการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล (Universal design) ให้กับประชาชนทุกเพศทุกวัยจะเป็นการทำความเข้าใจเริ่มการสร้าง ความแตกต่างในสังคม ค่อยๆ กลืนกลายบุคคลทุกกลุ่มให้เข้ากันจนไม่มีความแตกต่างขึ้นในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับบทความทางวิชาการของ พรวิฑู ใคว์ชาภรณ์ (2557: 1-2) ที่ได้กล่าวถึงแนวคิดการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล (Universal design) ของประเทศญี่ปุ่นว่าในประเทศญี่ปุ่นสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นที่รู้จักมาแล้วกว่า 20 ปี มีออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกทุกอย่างเพื่อรองรับการใช้งานของคนทุกคนในสังคม โดยมีแนวคิด คือ สะดวก ปลอดภัย เป็นธรรม ทั้งถึงและเท่าเทียม สำหรับคนทุกเพศทุกวัยทุกสภาพร่างกาย ทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันและในสถานที่ต่างๆ เป็นการก่อสร้างสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อคนทุกเพศ ทุกกลุ่ม ทุกวัย และทุกสภาพร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นคนปกติผู้สูงอายุคนพิการ ผู้ป่วยพักฟื้น สตรีมีครรภ์ และเด็ก นับเป็นแนวคิดที่สร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2. เมื่อกฎกระทรวงกำหนดให้ส่วนราชการต่างๆ มีการสร้างรูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกขึ้นมารองรับผู้สูงอายุและผู้พิการในสังคมแล้ว ควรจะมีการกำหนดบุคลากรของรัฐในการควบคุมดูแลและเอาใจใส่ในการบริการให้ผู้สูงอายุและผู้พิการเข้าถึงการใช้งานที่ถูกต้อง จะเป็นการอำนวยความสะดวกและเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีความชัดเจนกว่าที่เป็นอยู่

3. การที่รัฐมีงบประมาณในการลงไปในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ของราชการในชุมชน หรืองบประมาณสนับสนุนการช่วยเหลือและส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนนั้น ควรพิจารณาถึงสถานที่ในการจัดสร้าง การเข้าถึง การใช้ประโยชน์ในสิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้สนับสนุนงบประมาณไปด้วย หรือแม้กระทั่งงบประมาณของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่สนับสนุนงบประมาณ 20,000 บาทต่อรายในการช่วยเหลือสนับสนุนการปรับปรุงบ้านที่อยู่อาศัย รวมทั้งห้องน้ำนั้น ภายใต้งบประมาณที่จำกัด จะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุและผู้พิการได้ และไม่สามารถช่วยเหลือได้อย่างทั่วถึง ผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนไม่รู้

แนวทางในการเข้าถึงความช่วยเหลือสนับสนุนได้เลย ขาดการประชาสัมพันธ์ในงบประมาณนี้ จึงทำให้ผู้สูงอายุและผู้พิการบางพื้นที่ไม่มีโอกาสได้รับความช่วยเหลือ

4. การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการในบริบทของชุมชนชาติพันธุ์นั้น สิ่งที่เป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวันคือ สิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับสภาพร่างกาย อาทิ ทางลาดสำหรับรถเข็น ห้องน้ำ ที่จอดรถ บันได ราวจับ ทางกว้างที่เพียงพอหรือประตูที่กว้างพอสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการในการเคลื่อนไหวร่างกาย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สูงอายุและผู้พิการได้ดำเนินชีวิตในชุมชนได้อย่างปลอดภัย สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมร่วมกับบุคคลปกติได้อย่างไม่เป็นอุปสรรค เช่น การที่บุตรหลานจะพาไปท่องเที่ยวในเทศกาลหรือสถานที่สำคัญ เพื่อไม่ให้การเป็นผู้สูงอายุหรือผู้พิการเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานของพิทักษ์ ศิริวงศ์และปัทมอร เสี่ยงแดง. (2554: 225-227) ที่กล่าวถึงการจัดรูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยวโดยสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการในสถานที่ท่องเที่ยวได้แก่ บันไดขึ้นลง ทางลาดสำหรับรถเข็น ห้องน้ำ ที่จอดรถ ทางลาดระหว่างพื้นที่ต่างระดับที่มีความกว้างที่เพียงพอ ฯลฯ จะเป็นการสร้างความเสมอภาคในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุและผู้พิการให้เหมือนคนปกติทั่วไป ลดการพึ่งพาคนอื่น ขณะที่หน่วยงานภาครัฐควรตระหนักถึงความต้องการของผู้สูงอายุและผู้พิการจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีลักษณะสากลให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการใช้ประโยชน์ได้เพื่อให้บุคคลทุกกลุ่มอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี มีสิทธิเสรีภาพและปราศจากความแตกแยก

5. หลักการและแนวคิดของ “Universal Design” เป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทยแม้ว่าในประเทศไทยจะมีนโยบายในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการมาหลายทศวรรษตั้งแต่มีกฎกระทรวงเรื่อง กำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 และพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 แต่พบว่า คนไทยยังมีทัศนคติและความไม่เข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล ส่งผลให้หน่วยงานองค์กรต่างๆ ที่รับผิดชอบงานส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและผู้พิการรวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ นานโยบายไปสู่การปฏิบัติที่ไม่เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้สูงอายุและผู้พิการยังไม่สามารถเข้าถึงการใช้ประโยชน์สิ่งอำนวยความสะดวกรูปแบบต่างๆ ตามมาตรฐานได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการออกแบบเพื่อคนทั้งมวลเพื่อจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการ นั้น สัญชัย สันติเวสและนิธวีดี ทองป่อง. (2560: 1367-1368). ได้แสดงทัศนะไว้ว่า ควรเริ่มจากการปรับทัศนคติ (Attitude) ของคนให้มีความรู้ความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้งานสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งจะนำไปสู่การเข้าถึงการใช้งานของผู้สูงอายุและผู้พิการได้อย่างเหมาะสมและปลอดภัย ดังประเทศที่มีความเจริญแบบสิงคโปร์ ญี่ปุ่น รู้จักการลำดับสำคัญ ให้เกียรติ เคารพ และแสดงถึงการไม่แบ่งแยก ความเสมอภาคและเท่าเทียมในสังคม

สรุปผล

ชุมชนชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขาบางพื้นที่ไม่มีใบอนุญาตในการถือครองที่ดินส่งผลต่อการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่จะอำนวยความสะดวกให้กับคนในชุมชน ผู้สูงอายุและผู้พิการใช้ชีวิตอยู่แต่ในบ้านและบริเวณบ้าน บุตรหลานนิยมไปทำงานต่างถิ่น ทำให้ในชุมชนมีแต่ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และเด็กซึ่งเป็นผู้มีภาวะร่างกายอ่อนแอ เกิดอุบัติเหตุลื่นล้มได้ง่าย นำไปสู่การเป็นผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองหรือพิการ การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมจะเป็นแนวทางในการป้องกันให้ผู้สูงอายุและผู้พิการสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปลอดภัยปราศจากการพึ่งพิงหรือพึ่งพิงผู้อื่นน้อยที่สุด ในชุมชน ควรมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับการใช้บริการ อันเป็นการอำนวยความสะดวกเมื่อมาร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุและผู้พิการ เช่น ห้องนั่งรถเข็น ไม่เท้าช่วยพยุงเดิน (Walker) ทางลาด ฯลฯ

การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น ควรเกิดจากการออกแบบรูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับบริบทและความต้องการ ตลอดจนมีการประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้ความเข้าใจในวิธีการใช้งานสิ่งอำนวยความสะดวกรูปแบบต่างๆ จะทำให้ผู้สูงอายุและผู้พิการได้ร่วมกิจกรรม มีการปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชน ไม่รู้สึกแบ่งแยกและสามารถอยู่ร่วมกับคนในชุมชนได้โดยพึ่งพิงผู้อื่นน้อยที่สุดอันเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสร้างความเสมอภาคในสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่เกิดจากผลการวิจัย

รูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุและผู้พิการภายใต้บริบทชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย มีดังนี้

1. สถานที่ราชการ

สถานที่ราชการมีกฎหมายและข้อบังคับที่เป็นมาตรฐานในการตรวจสอบการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างชัดเจน เมื่อมีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขึ้นมาแล้วควรมีการดูแลรักษาให้สิ่งอำนวยความสะดวกสามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการเพื่อให้เข้าถึงการใช้สิ่งอำนวยความสะดวก โดยการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในหลากหลายรูปแบบตามความจำเป็นในการใช้งานในสถานที่ราชการหรือในชุมชนที่เป็นศูนย์รวมการทำกิจกรรม เพื่อรองรับการใช้งานอย่างถูกต้องและเหมาะสม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้มีการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแล้วควรมีการประชาสัมพันธ์การใช้งานที่ถูกต้องเหมาะสม ใส่ใจในการบริการบุคคลทุกคน จัดเจ้าหน้าที่เพื่อให้บริการ สร้างความเข้าใจวิธีการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกแต่ละรูปแบบ ตลอดจนการสร้างความร่วมมือร่วมกับคนในชุมชนเพื่อไม่ให้เกิดการแบ่งแยกในการอยู่ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุ ผู้พิการและชาวบ้านที่ช่วยเหลือตนเองได้ในชุมชนต่อไป

2. ชุมชน

การจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุและผู้พิการขึ้นในสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน ให้ผู้สูงอายุและผู้พิการเข้าถึงการใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกที่สร้างขึ้น จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกหลากหลายรูปแบบ จะยังประโยชน์ให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการได้

อย่างแท้จริง เช่น ศาลาประชาคมหมู่บ้าน โบสถ์ ลานกิจกรรมและในชุมชนที่มีข้อจำกัดด้านสถานที่จัดกิจกรรม ต้องอาศัยบ้านของผู้นำชุมชนหรือร้านค้าชุมชนในการจัดกิจกรรม ควรพิจารณาจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่เพื่อเป็นประโยชน์ให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการสามารถเข้าถึงบริการได้ จะเป็นการแก้ไขปัญหาและความต้องการได้อย่างแท้จริง

3. บ้านที่พักอาศัย

การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมจะเป็นแนวทางในการป้องกันให้ผู้สูงอายุและผู้พิการสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปลอดภัย ปราศจากการพียงพิงหรือพียงผู้อื่นน้อยที่สุด รูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุและผู้พิการในบ้านที่พักอาศัย ควรให้ความสำคัญในประเด็นดังนี้

1. ห้องน้ำ

ลักษณะการตั้งห้องน้ำของชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงนิยมสร้างห่างจากตัวบ้าน การปรับรูปแบบให้เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุและผู้พิการนั้น ต้องมีการปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และบริบทวิถีชีวิต ดังนี้

1. ปรับเปลี่ยนโถส้วมจากส้วมซึม เป็นโถส้วมแบบชักโครก
2. ปรับพื้นผิวประตูห้องน้ำเป็นพื้นผิวเรียบ ไม่ลื่น
3. ปรับขนาดของห้องน้ำให้เหมาะสมและปลอดภัยกับการใช้งาน มีราวจับ
4. พื้นผิวห้องน้ำควรเป็นวัสดุกันลื่น

2. ทางลาดเชื่อมระหว่างห้องน้ำและตัวบ้าน

1. จัดทำบันไดที่มีราวจับที่ได้มาตรฐาน
2. ทำทางลาดที่ไม่ลื่น และมีราวจับระหว่างทางลาดให้ได้มาตรฐาน

3. ที่นอน

1. ควรมีราวจับช่วยพยุงเวลาลุก-นั่ง
2. จัดหาเตียงหรือที่นอนที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการลุก-นั่งให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการ

4. อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก

1. จัดหารถเข็นและไม้เท้าช่วยพยุงเดิน (Walker)
2. ติดตั้งสัญญาณช่วยเหลือฉุกเฉินสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้
3. จัดหาและติดตั้งไฟส่องสว่างทั้งตัวบ้าน ห้องนอน และห้องน้ำ

5. การแนะนำการใช้งาน

1. ผู้สูงอายุและผู้พิการไม่รู้วิธีใช้งานสิ่งอำนวยความสะดวกรูปแบบต่างๆ
2. ผู้ดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการ รวมถึงบุตรหลานไม่รู้วิธีใช้งานสิ่งอำนวยความสะดวกรูปแบบต่างๆ ควรมีการแนะนำวิธีการใช้งานสิ่งอำนวยความสะดวกรูปแบบต่างๆ กับผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการ รวมถึงบุตรหลานให้มีความรู้ในวิธีการใช้งาน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำข้อมูลผลการวิจัยไปใช้ในการออกแบบ สิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุและผู้พิการภายใต้บริบทชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ทั้งในชุมชน และในบ้านที่พักอาศัย

2. หน่วยงานภาครัฐควรมีการประชาสัมพันธ์และอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในวิธีการใช้งาน สิ่งอำนวยความสะดวกรูปแบบต่างๆ แก่ชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเพื่อให้สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์สิ่งอำนวยความสะดวกได้เต็มที่ ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและผู้พิการอันเป็นการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

3. การจัดสรรงบประมาณในการช่วยเหลือสนับสนุนการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนชาติพันธุ์เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น นอกจากการสำรวจความต้องการจากผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนแล้ว ควรมีเจ้าหน้าที่จากภาครัฐที่มีความรู้ความเข้าใจในการออกแบบ และสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้มีความเหมาะสมและปลอดภัยกับบริบทของวิถีชีวิตและบริบทเชิงพื้นที่ ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุและผู้พิการมีความรู้ความเข้าใจและรู้วิธีการใช้งานสิ่งอำนวยความสะดวกซึ่งจะทำให้สามารถ ดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคม

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงมาพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ที่เหมาะสมและปลอดภัยและทำให้ผู้สูงอายุและผู้พิการเข้าถึงการใช้งานได้ง่าย

2. ศึกษาปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสภาพเป็นผู้พิการ และหาแนวทางในการป้องกันเพื่อลด จำนวนผู้พิการในสังคมซึ่งเป็นการลดภาระของภาครัฐ

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

Kowkachaporn, P. (2014). “sing ‘amnūai khwām saduāk (Universal Design)” [Universal Design]. Vol.4 No. 21, Library and Museum subdivision, Bureau of Academic Affairs, The Secretariat of the Senate.

พรวิฑู โคว์คชาภรณ์. (2557). สิ่งอำนวยความสะดวก (Universal Design). ปีที่ 4 ฉบับที่ 21.กลุ่มงานห้องสมุด และพิพิธภัณฑ์ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

Ministerial Regulation. (2005). “kamnot sing ‘amnūai khwām saduāk nai ‘ākhañ samrap phu phikañ rū thupphonlaphāp læ khon chara” [Prescribing accessible facilities for persons with disabilities and the elderly]. No 122 Section 52 A Royal Government Gazette 2nd July 2015.

กฎกระทรวง. (2548). กำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา. เล่ม 122 ตอนที่ 52 ก ราชกิจจานุเบกษา 2 กรกฎาคม 2558.

Ministerial Regulation No.55. (2000). “‘ōk tām khwām nai phrarāṭchabanyat khuāpkhum ‘ākhañ Phō.Sō. sōngphanhārojyīsisōng” [issued by virtue of the Building Control Act, B.E. 2522].

กฎกระทรวง ฉบับที่ 55 (2543). ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522.

Plangklang, P. (2012). “kānsamruāt læ kāñchat tham sing ‘amnūai khwām saduāk khan phuñthāñ samrap phu phikañ læ phu sūng‘āyu phāinai ‘ākhañ salāklañg ṅhangwat sa burī” [Survey and Improvement Approach of Basic Facilities for the Disabled Persons and Elderly in the Saraburi City Hall]. Suranaree University of Technology.

ภาณุวัฒน์ ปลั่งกลาง.(2555). การสำรวจและการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุภายในอาคารศาลากลางจังหวัดสระบุรี. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

Santiwes, S. and Tongpong, N. (2017). “thatsanakhati khōng Khon Thai thī mī tō sing ‘amnūai khwām saduāk khōng phu phikañ thī thuk ‘ōk bæp phuā khon thangmuān naithī sathāraña” [Thai Attitudes towards Universal Design of the Public Facilities for the Disabled]. Veridian E-Journal, SU Vol.10 No. 3, (September –December 2017).

สัญชัย สันติเวส และนิริวดี ทองปอง. (2560). ทักษะคติของคนไทยที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้พิการที่ถูกออกแบบเพื่อคนทั้งมวลในที่สาธารณะ. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, ปีที่ 10, ฉบับที่ 3, (กันยายน – ธันวาคม 2560).

Siriwong, P. and Sengdang, P. (2011). “kānthōngthiēo khōng phu phikañ thāngkāñ khluānwai nai Sangkhom Thai” [The Traveling of Physically Disabled in Thailand]. Veridian E-Journal, SU Vol.4 No. 2, (September –December 2011).

พิทักษ์ ศิริวงศ์ และ ปัทมอร เสี่ยงแดง. (2554). การท่องเที่ยวของผู้พิการทางการเคลื่อนไหวในสังคมไทย.

วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, ปีที่ 4, ฉบับที่ 2, (กันยายน-ธันวาคม 2554).

The Office of social development and human security of Chaing Rai Province. (2017).

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงราย. (2560).www.stou.ac.th